

Ad romanos

medacium. Ea que in nouo testamēto a sanctis facta sunt valent ad exēpla intelligendaz scripturaz que in pceptis data sunt. Ipse autē dñs cū alapa percussus esset: nō ait: ecce altera maxilla: sed si male locutus sum testimoniu pbihe de malo. Sin autē bñ quid me cedis: Ubi oñdit pparatio nē alterius maxille in corde eē faciendā. Paratus. n. fuit dñs nō solū in altera cedi p salute hominis: sed in toto cor pore crucifigi. Et sicut Aug. dicit ad marcellinū: tūc qdem hoc mandatū recte fit cū ei credit̄ pfectuz esse pp que fit ad aprandā in eo correctionē atq; p cordiā: etiā si alius exi tus cōsequat̄. Sunt igit̄ ista pcepta paciētie semp i cordis preparatiōe retinenda: et ipsa beniuolentia ne reddat̄ malū p malo semp in voluntate complenda est. Agēda sunt autē et multa et cū inuitis benigna qdā aspirate plectēdis. **C** Scdo assignat rationē cū dicit. (Sed date locū ire). i. diuino iudicio. Quasi diceret cōmittatis vos deo q suo iudicio pōt vos defendere et vindicare. fm illud p̄me. pe. vl timo. Dēm sollicitudinē vestrā proyiciētes in eum: qm̄ ipi cura est de vobis. Sed hec intelligenda sunt in casu i quo nobis nō adest facultas aliter faciendi fm iusticiam: s; qz vt d̄ Deut. p̄mo. Domini est iudiciū: cū aliqs auctoritate iudicis: vel vindictā querit ad comprimendā maliciā: et nō ppter odium: vel et cū auctoritate alicuius superioris suam defensionē procurat: intelligit̄ locum dare ire: id est diuino iudicio: cuius ministri sunt principes: vt d̄ ifra. 13. Unde etiam Paulus procurauit se per armatos defendi contra insidias iudeorum: vt patet Act. 23.

C Deinde cū dicit. (Sicut scriptū est etc.) Probat qd dicitur: et primo per auctoritatem. Secundo per rationes ibi. (Noli vinci a malo etc.) Circa primū duo facit. Primo pbat qd dictū est: de prohibitione vindicte dicens. dictū ē. Date locum ire. i. diuino iudicio. Scriptus est. n. Deut. 32. Mibi vindictaz. s. seruate: et ego retribuā dicit dominus. Nostra littera sic habet. Nea ē vltio et ego retribuā eis i tpe. ps. Deus vltionū dominus. Naum. i. De emulatoz et vlciscens dominus. Secundo probat p auctoritatē qd dictū est de beniuolentia exhibenda inimicis. In qua quidē auctoritate primo ponit documentū: vt subueniamus inimicis in articulo necessitatis: qz hoc est de necessitate pcepti: vt supra dictū est. Et hoc est qd dicit. Sed si esurierit inimicus tu? ciba illū: si sitit potū da illi. Math. 5. Benefacite his q oderunt vos. Scdo rōnem assignat dicens. Doc. n. faciēs carbones ignis cōgeres sup caput eius. Qd quidez vno mō potest intelligi i malū: vt sit sensus: si tu ei benefacias bonū tuū vertet ei in malū: qz ex hoc incurret combustionē ignis eterni p. suā ingratitude: sed iste sensus repugnat charitati: cōtra quā ageret q alicui subueniret: vt ei proueniret in malū. Et ideo est exponendū in bonū: vt sit sensus. Doc enim faciēs. i. in necessitate ei subueniens carbones ignis. i. amorē charitatis de qua dicit. Lan. 8. Lampades eius vt lampades ignis atq; flāmarū: cōgeres id est cōgregabis super caput. i. sup mentē eius: qz vt Aug. dicit in libro de carhezizandis rudib?: nulla ē maior puocatio ad amādū q̄ puenire amando. Nimis. n. durus aius q dilectionē et si nolebat ipēdere nolit repēdere.

C Deinde cū dicit. (Noli vinci a malo etc.) Probat qd dicit p rōnem. Naturale est enim homini: vt velit aduersarium vincere et nō vinci ab eo. Illud autē ab aliquo vincit̄ qd ad illud trahitur sicut aqua vincit̄ ab igne quando trahitur ad calorem ignis. Si ergo bonus aliqs homo ppter malum qd sibi ab aliquo inferit trahatur ad hoc q ei malefaciat: bonum a malo vinceret. Si autē e contrario ppter beneficiū qd bonus persecutori exhibet eum ad suū amorem trahat bonus malum vincit. Sic ergo. Noli vinci a malo. s. eius q te psequit̄: vt tu eum psequaris: sed i bo-

no tuo vince malum illius: vt. s. ei benefaciendo eum trahas. i. Jo. vltimo. Nec ē victoria q vincit malū fides nra: Jere. 15. Ipsi auertent ad te: et tu nō auerteris ad eos.

CAPIT.

XIII.

Dominis anima potestatib⁹ sublimioribus subdita sit. Non est enim potestas nisi a deo. Que autē sūt a deo ordinata sunt. Itaq; qui resistit potestati: dei ordinatiōi resistit. Qui autē resistunt: ipsi sibi dānationē acquirūt. Nā principes nō sunt timori boni operis: sed mali. Vis autē non timere potestatem? Bonus fac et habebis laudem ex illa. Dei. n. minister est tibi in bonum. Si autē malum feceris: time. Non enim sine causa gladium portat. Dei enim minister est vindex in iram ei qui malus agit. Itaq; necessitati subditi estote: non soluz propter irā: sed etiam propter conscientiam. Ideo enim et tributa p̄statis. Ministri enim dei sunt in hoc ipsum seruiētes. Reddite ergo omnibus debita. Cui tributū: tributū: cui vectigal: vectigal: cui timorē: timorē: cui honorem: honorem.

C Postq; apostolus ostendit qualiter se debeat homo exhibere deo vtendo donis gratie eius: hic ostendit quomodo debeat se exhibere proximo. et primo quantum ad superiores. scdo q̄tum ad omnes ibi. (Nemini quicq; debeatis etc.) Circa primū duo facit. Primo iudicat homines ad subiectionē quā debent superiorib⁹. Scdo ad exhibendū subiectionis signū ibi. (Ideo et tributa prestatis etc.) Circa primū duo facit. Primo proponit documentū. Scdo rōnes assignat ibi. (Nō enim est potestas etc.) Tertio infert conclusionē intentā ibi. (Ideoq; etc.) Circa primū considerandum est q quidā fideles in p̄mitiua ecclesia dicebant: terrenis p̄tibus se subyci nō debere pp libertatē quā cōsecuti erant a xpo. fm illud Jo. 8. Si filius uos liberauerit vere liberi eritis. Sed libertas p xpm cōcessa est libertas spiritus: qua liberamur a peccato et morte: sicut supra. 8. dictū est. Lex spūs in xpo iesu liberauit me a lege peccati et mortis. Caro autē adhuc remanet seruituti obnoxia: sicut supra. 7. dictū est. Et ideo tunc nulli subiectioni hō p xpm liberat⁹ erit obnoxio nec spūali. s. nec carnali. Unde d̄ p. cor. 15. Lum tradiderit christus regnum deo et patri et euacuauerit oēm principatū et potestatem. Interim autem duz corruptibile carnē gerimus oportet nos dñis carnalibus subiacere. Unde d̄ Eph. 6. Serui obedite dñis carnalib⁹. Et hoc est etiaz qd hic apostolus dicit. Omnis anima potestatibus sublimioribus subdita sit. Potestates autē sublimiores hic dicunt̄ homines in potestatibus constituti qbus. s; iusticie ordinem subyci debemus. i. pe. 2. Subditi estote omne humane creature pp deum siue regi quasi precellenti. Dicit autē indefinite potestatibus sublimioribus: vt ratione sublimitatis officij eis subyciamur etiaz si sint mali. Unde. i. pe. 2. subditur. Subiecti estote nō tantū bonis et modestis: sed et discolis. Qz autē dicit̄ ois aia p sinodochen intelligitur ois homo. sicut et Hei. 17. Delebitur aia illa de populo suo. Utit̄ autē hoc modo loquēdi: qz subiectionē superioribus debem⁹ ex animo. i. ex pura voluntate. fm illud Eph. 6. Nō ad oculū fientes q̄si hoib⁹ placentes: sed ex animo cum bona voluntate.

C Deinde cū dicit. (Nō ē. n. p̄tās etc.) Pōit rōnem admōitiōis

premissis. Primo quidem ex parte honesti. Secundo ex parte necessary ibi. (Qui autem resistit etc.) Circa primum duo facit. Primo primum duo principia. Secundo ex eis concludit ibi. (Itaque qui resistit etc.) Primo. n. primum origines potestatis dices. Non enim potestas nisi a deo. Quicquid. n. contra de deo et creaturis dicitur a deo in creaturas derivatur: sicut patet de sapientia. Ecc. i. Omnis sapientia a domino deo est. Potestas autem de deo et hominibus dicitur Job. 36. Deus potestates non abiecit cum et ipse sit potes. Unde patet est quod humana potestas sit a deo. Dan. 4. Domini. b. excelsus in regno hominum: et cuiusque voluerit dabit illi. Jo. 19. Non haberes potestatem aduersum me ullam nisi datum esset tibi desuper. (Sed hoc esse videtur quod dicitur Osee. 8. Ipsi regnarunt: et non ex me: principes extiterunt et non cognoui. Ad quod dicendum est quod regia potestas vel cuiuscumque alterius dignitatis potestatis considerari potest ad tria. Uno quidem modo quantum ad ipsam potestatem. Et sic est a deo per quem reges regnant. Alio modo potestatis considerari potest ad modum adipiscendi potestatis: et sic quicquid potestas est a deo: quia. s. alius ordinate potestatem adipiscitur: sicut illud. Heb. 5. Nemo sibi honorem assumit: sed qui vocatur a deo tanquam Aaron. Quicquid vero non est a deo: sed ex pueris hominum appetitu et ambitione: vel quocumque alio illicito modo potestatem adipiscitur. Amos. 6. Nunquid non in fortitudine nostra assumpsimus nobis cornua. Tertio modo potestatis considerari potest ad usum ipsius: et sic quicquid est a deo: puta cum aliquis. sicut precepta diuine iusticie vitis excessa sibi potestate. sicut illud. puer. 8. Per me reges regnant etc. Quicquid autem non est a deo: puta cum aliquis potestati sibi data vitium est diuina iusticia. sicut illud ps. Astiterunt reges terre et principes conuenerunt in unum aduersus dominum etc. (Dubitatur et de potestate peccandi videtur sit a deo. Ad quod dicendum est quod ipsa potentia qua peccat a deo est. Eadem. n. potestas est qua peccat et recte agit: sed quod in bonum ordinatur a deo est quod autem ordinatur ad peccandum est ex defectu creature in quantum est ex nihilo. (Secundo ponit quod ea que sunt a deo ordinata sunt cuius ratio est: quia deus omnia per suam sapientiam fecit. sicut illud ps. Omnia in sapientia fecisti. Est autem proprium sapientie ordinare omnia disponere. Sap. 8. Attingit a fine usque ad finem fortiter et disponit omnia suaviter: et in omni effectus diuinos ordinatos esse. Job. 38. Nunquid nostri ordines celi et ponas rationes eius in terra? Dupliciter autem ordinat deus in suis effectibus instituit. Unum quidem quo omnia ordinantur in ipsius puer. 16. vniuersa propter semetipsas operatus est deus. Alium vero quo effectus diuini ordinantur ad inuicem sicut dicitur Deut. 4. De sole et luna et stellis que fecit ea in ministerium cunctis gentibus.

Deinde cum dicit. (Itaque qui resistit etc.) Ex duabus premissis concludit propositum. Si enim potestas principum a deo est et nihil est a deo sine ordine. patet est quod etiam ordo quo inferiores potestatibus superioribus subiacent sit a deo. Itaque qui contra hunc ordinem resistit potestati dei ordinationi resistit. p. Reg. 8. Non te abiecerunt sed me ne regnes super eos. Luc. 10. Qui vos spernit me spernit. Resistere autem diuine ordinationi contra honestati virtutis. Unde virtute agit: quicquid potestati resistit in eo quod pertinet ad ordinem sue potestatis.

Deinde cum dicit. (Qui autem resistit etc.) Ostendit hoc subiectio non solum esse honesta: sed necessaria. Et primo proponit quod intendit. Secundo probat propositum ibi. (Nam principes etc.) Dicit ergo primo. Dicitur est quod qui resistit potestati dei ordinationi resistit: quod quidem sicut se est vitandum tanquam diuina virtuti. Multi tamen sunt qui amore virtutis non habentes ea que sunt contra virtuti non detestantur. Unde tales cogendi sunt ad vitandam malorum penas quantum ad hoc subdit. Qui autem resistit. s. diuine ordinationi sibi donationem accipiunt potestatis ordinem agendo. Quod quidem potestatis intelligi vno modo de donatione eterna quam merentur qui potestatibus subiacent nolunt in eo quod debent. In cuius exemplum Dathan et Abiron qui Moysi et

Aaron resisterunt sunt a terra absorpti: ut habet Numeri. 16. Alio modo potestatis intelligi de donatione pene: que per ipsos principes inferri proter. 20. Sicut rugit leonis ita et terror regis qui puocat eum peccant in aiaz sua. (Sed hoc videtur esse quod apostoli et martyres principibus et potestatibus resisterunt: et ex hoc non donationem a deo: sed primum accipierunt. Sed dicendum est quod apostoli hic loquuntur de deo qui resistit potestati. sicut quod est a deo ordinata. Unde autem hoc diuina ordinatio: ut potestati inferiori non obediat sed superioribus: sicut et in rebus humanis: ut proconsuli non obediat sed imperatoribus: nec balio sed regi. Et vis potestas humana sub potestate dei ordinatur et nulli potestati humane est deum obediendum. sicut illud act. 4. Oportet obedire magis deo quam hominibus.

Deinde cum dicit. (Nam principes etc.) Assignat rationes eius quod dixerat. Et primo ponit rationem: scilicet ex ratione posita quodam utile documentum trahit ibi. (Vis autem non timere potestatem etc.) Tertio huius documentum necessitate assignat ibi. (Si autem malefeceris etc.) Dicit ergo primo dictum est quod qui resistit potestati sibi donationem accipiunt. Nam principes qui hic potestates dicuntur non sunt timori. i. in timore boni operis. i. propter bonum operis: sed mali. i. propter malum. Quod quidem videtur esse intelligendum sicut in causa instituendi principes. Ad hoc. n. sunt instituti principes ut illi qui amore virtutis non puocantur ad vitandum malum et faciendum bonum cogantur ad hoc timore pene. proter. 2. Rex qui sedet in solio iudicij dissipat omne malum intuitu suo. Et sicut hoc dicitur quod principes non sunt timori boni operis: sed mali quantum ad id quod principi ex officio competit: sicut et Esa. 32. Dicitur. Princeps ea que sunt digna principis cogitabit. potestatem autem hoc referri etiam ad malos principes qui non sunt timori boni operis: sed mali: quia et si interdum iniuste persequuntur bene operantes: non tamen illi qui bene operantur causas habent timendi: quia hoc ipsi si patienter sustinent in eorum bonum cedit. sicut illud. i. Pe. 3. Si quid patimini propter iusticiam beati: timorem autem eorum ne timueritis: ut non turbemini. Ex hoc autem quod hic dicitur assignari patet ratio quare qui potestati resistunt: sibi damnationem acquirant siue intelligatur de damnatione punitionis qua principes rebelles puniunt: siue de damnatione qua homines puniuntur a deo. Si enim principes sunt timori mali operis consequens est quod si aliquis potestati resistat male operetur: et ita ipse homo male agendo est sibi causa punitionis temporalis et eterne.

Deinde cum dicit. (Vis autem non timere etc.) Ex eo quod dixerat quoddam utile documentum tradit. s. vitandi timorem principum. Et primo insinuat sua interrogatione hoc esse desiderabile dicens. Vis non timere potestates. Quasi dicat: hoc debet homini esse placitum. proter. 20. Sicut fremitus leonis: ita et terror regis. Secundo docet medium ad hoc perueniendi dicens. Bonum fac: quia ut dicitur proter. 16. Voluntas regum labia iusta. Et in ps. Ambulans in via immaculata hic mihi ministrabat. Tertio ostendit huius effectum dicens: et si benefeceris non solum timore vitabis: sed etiam habebis laudem ex illa. s. potestate: quod planum est si accipiatur. sicut finem ad quem institute sunt potestates. Ad hoc enim institute sunt: ut non solum a malis timore penarum retrahantur: sed etiam ut ad bonum et premia alliciant sicut illud. i. Pe. 2. Siue ducibus tanquam ab eo missis ad vindictam malefactorum laudes vero bonorum. Verificat hoc etiam de malis principibus quorum iniustam persecutionem dum boni patienter sustinent laudantur. Jac. 5. Ecce beatificamus eos qui sustinuerunt. Quarta rationem assignat dicens. Dei enim minister est tibi in bonum. Quod quidem manifeste patet quantum ad debitum ordinem principum. Sunt enim sub regimine dei quasi subpremi principis tanquam ministri ordinati. Sap. 6. Lu. essetis ministri

Ad romanos

regis illius etc. Ad idē autē tēdit minister et dñs. Ecc. 10. Se cū dū iudicē ppli sic et ministri eius. Et idē sicut de opat in bonis his q bonū agūt: ita et pncipes si recte misteriu suū impleāt. Et mali pncipes dei ministri sunt. fm ordinatōne dei ad iferendas penas: hōc sit pter intētū eoz. Et illd Esa. 10. Assur virga furoris mei: et bacculus ipse ē. Ipse autē nō sic arbitrabitur. Et Jere. 25. Assumā vniuersas cognationē aglonis: et Nabuchodonosor regē babilōis seruū meū: et adducā eos sup terrā istā. Et qz tales mali pncipes interdū deo pmittente bonos affligunt: qd in bonis eoz cedit fm illud. s. 8. Diligentibus deum etc.

Deinde cū dicit. (Si autē male etc.) Ostēdit necessitatē pmissi documēti. Dicitū ē enī q beneficiēdo nō timebis potestātē: si autē malefeceris time: qz cām timoris habes. puer. 10. Pauor his q opant malū. Sap. 17. Lū sit timida negcia data est in oīum pdenationem. Scdo assignat ratiōne dicēs. (Nō. n. sine cā gladiū portat). loqtur autē f3 sūetudinē pncipū q quasi in figura sue potestatis deferebant instrumēta puniendi: puta falcēs virgāz ad verberādū: et securēs vel gladios ad occidendū. Job. 19. Fugite a facie glady qm vltor inigtatū est gladius. Tertio rōnem expōit dicēs. (Portat inq gladiū: qz ē minister dei vindex). i. vindictā exercens (in irā) id est ad exequendam iram dei. i. iustum iudiciū eius (ei q malū agit) id est contra malefactorē. Ezech. 16. Ecce ego cōgregabo oēs amatores tuos et iudicabo te in iudicijs adulteroz: et dabo te i manus eoz etc. prouer. 16. Abhominabiles regi qui impie agūt: qm iusticia firmatur solū. Ex quo p3 q nō solū ē licitū: sed et meritorū principibus: q zelo iusticie vindictam exercēt i malos. Unde dicit Ezech. 29. Erit merces exercitū illius et operi quo seruauit mibi aduersus eam.

Deinde cum dicit. (Ideoqz necessitate etc.) Infert conclusionē principaliter intentā dicens. Ideoqz propter pccatas rationes subditi estote voluntarie necessitati q vob iminet pcepto principum: vt faciatis de necessitate virtutem nō solū propter irā. i. vindictam vitandā quod ptenet ad scdam rōnem: sed etiā propter conscientiam bonā considerandam quod ptenet ad primā ratiōne: qz qui potestati resistit dei ordinationi resistit. Tit. 3. Amone illos principibus et potestatibus subditos esse.

Deinde cū dicit. (Ideo. n. et tributa prestatis etc.) Inducit homines ad exhibendū suis superioribus signū subiectionis. Et primo ponit signū subiectionis. Secūdo inducit ad eius exhibitionē ibi. (Reddite ergo etc.) Circa primū duo facit. Primo ponit subiectionis signū dicēs. (Jō enī) .i. qz debetis esse subiecti (et tributa pstat) id est p stare debetis in signis. s. subiectionis. Et ideo conquerendo dicit. Tresi. i. Princeps prouinciarum facta est sub tributo. Dicunt autem tributa ex eo q subditi dominis ea tribuūt. Secūdo assignat ratiōne dicēs. (Ministri enī sunt dei: et hoc ipsi) id est pro hoc ipso. s. tributo recipiēdo (seruientes) scz deo et populo. Quasi dicat. Unusquisqz de suo ministerio viuere debet. fm illud pme cor. 9. Quis pascit gregē et de lacte eius nō edit: Et ideo cū principes nostri suo regimine deo ministrent et populo: debēt tributa suscipere quasi stipendia sui ministerij: nō autē ita q debeant sibi cōputare pro premio. Propriū. n. premiū pncipis est laus et honor: vt phs dicit in. 5. Echi. Et cū hoc nō sufficit tyrānus fit. Sed hoc non ē intelligendū de laude humana solum vel honore: qz tale premiū esset vanū: sed de laude et honore diuino: qui principibus bene gubernātibus exhibet. Sap. 6. O reges populi diligite sapientiaz. Huiusmodi autē tributa recipiūt ad sustentationem: laborāt autē principes ad oīum paces. Unde dñ. z. Echi. z. Obsecro primū oīum fieri obsecrationes pro regibz et omni-

bus qui in sublimitate sunt constituti: vt quietam et tranquillā vitam agamus. Bar. 1. Orate p vita Nabuchodonosor regis babilonis: vt viuamus sub vmbra eius. Ab h tamen debito liberi sunt clerici ex pmiuilegio pncipū: qd quidem egates naturalē h3. Unde etiam apud gentiles liberi erant a tributis illi qui vacabant rebus diuinis. Legitur enim Hen. 47. O Joseph subiecit Pharaoni totaz terrā egypti preter terrā sacerdotū que a rege tradita fuerat eis: quibz et statuta cibaria ex horreis publicis prebebant. Et infra dicitur q in vniuersa terra egypti qnta ps soluitur absqz terra sacerdotali que libera ab hac conditione fuit. Hoc autē omnino equū est: qz sicut reges sollicitudinem habent de bono publico in bonis temporalibz: ita ministri dei in spiritualibus: et sic per hoc q deo in spiritualibus ministrāt recompensant regi qz pro pace eoz laborat. (S3 attendendū est cū tributa dicat regibus esse debita quasi laboris stipendiū: dupliciter peccare possunt principes accipiēdo tributa. Primo quidē si vtilitatem populi nō procurent: sed solū ad diripiēdū eoz bona intendant. Unde dicitur Ezech. 34. Lac comedebatis et lanis operiebamini: et qd crassum erat occidebatis: gregē autez meū nō pasciebatis. Alio modo ex hoc q violenter diripiunt supra statutā legē que est quasi quoddā pactū inter regem et populū et supra populi facultatē. Vñ dicit Mich. 3. Audite principes Jacob et duces domus israel. Et postea subdit. Qui violenter tollitis pelles eorum desuper eis: et carnes eorum desuper ossibus eorum.

Deinde cū dicit. (Reddite ergo etc.) Monet ad reddēdū predictū subiectionis signū: et pmo qdē in generali dicens. Ex quo tributū debet pncipibus tanqz dei ministris. reddite qoibz debita. Ex quo p3 q ex necessitate iusticie tenent subditi sua iura principibus exhibere. Math. 8. Oblatus est regi vnus qui debebat decē milia talēta. Et 22. Reddite q sunt cesaris cesari etc. Scdo specificat. et p ea q sunt exteriora dicēs. Lui tributum. s. debetis reddite tributū: qz. s. pncipi tribuūt p generali regimine quo pfiat in pace et gete gubernat. Hen. 49. Vidit requiē q cēt bōa factusqz ē tributis seruicēs. Lui vectigal. s. debetis reddite vectigal: qd. s. reddit pncipi in aliquibus certis locis de mercimonijs que deferunt p reparatione et custodia. Vel vectigal dicit qd dat pncipi qm p patriā deuehit sicut sunt pcuraciones et alia huiusmodi. Secūdo ponit ea q sunt interiora exhibenda. Est autē considerandū q pncipi debetur et timor et honor: timor qdēz inq̄tum est dñs sua potestate malos coercens. Mal. 1. Si ego dñs vbi est timor me? Et ideo dicit. Lui timorē. s. debetis reddite timorē. puer. 24. Deū time fili mi. Inq̄tum autē quasi p̄ puidet bonis que sunt in laudez eoz debet ei honor. Mal. 1. Si ego pater vbi honor meus: Et ideo subdit. Lui honorem debetis reddite honorem. i. pe. z. Regem honorificate. Sed cōtra ē qd dicit Lenit. 19. Nō honores vultū potentis. Sed hoc est intelligendū q̄tuz ad hoc vt pro eo a iusticia nō declines. Vñ subdit. Iuste iudica pxio tuo.

Lectio.

III.

Emini quicqz debeat nisi vt inuicē diligatis. Qui enim diligit proximum legem impleuit. Naz nō adulterabis nō occides: nō furaberis: nō falsum testimonium dices. nō concupisces: et si qd est aliud mandatum in hoc verbo istauratur diliges proximum tuum sicut teipsum. Dilectio proximi malum nō operatur. Plenitudo ergo legis est dilectio.

Supra apostolus ostendit qualiter debeant fideles ad superiores iusticia obseruare: hic ostendit quod debeant omnibus exhibere. Et primo proponit quod intendit. Secundo reddit rationem ibi. (Qui. n. diligit etc.) Dicit ergo primo. dictum est. Reddite omnibus debita: non quidem particulariter: sed integraliter. Et hoc est quod ostendit. (Nemini quicquam debeatis) Quasi dicat. Ita plene omnibus omnia debita persoluitis: ut nihil remaneat: quod soluere debeatis. Et hoc quidem per duo. Primo quia ipsa mora reddendi peccatum committit dum homo iniuste detinet rem alienam. Unde dicitur Leuit. 19. Non morabitur opus mercenarii tui apud te usque mane. Et eadem est ratio de alijs debitis. Secundo quia quod diu alijs debet est quodammodo seruus et cui debet obligat. puer. 22. Qui accipit mutuum seruus est feneratoris. Sunt tamen quedam debita a quibus homo nunquam potest se absolvere. Et hoc dupliciter. Uno quidem modo per excellentiam beneficii cui equalens recompensari non potest: sicut plus dicitur de honore qui exhibetur deo: vel parentibus secundum illud psalmi. Quid retribuam domino pro omnibus que retribuit mihi. Alio modo per quam debendi que semper manet. Vel etiam per hoc quod illud quod redditur nunquam exhauritur: sed semper in reddendo crescit. Et propter has causas debitum dilectionis fraternitatis soluitur quod semper debet. Primo quidem quia dilectionem primo debemus per deum cui sufficienter recompensare non possumus. Dicit enim. i. Jo. 3. Hoc mandatum habemus a deo: ut qui diligit deum diligit et fratrem suum. Secundo quia causa dilectionis semper manet que est similitudo nature et gratie. Ecc. 13. Omne animal diligit sibi simile: sic et omnis homo proximum sibi. Tertio quia charitas in diligendo non deficit: sed perficit. Phil. 1. Hoc oro ut charitas vestra magis ac magis abundet. Iohannes dicit. Nisi ut inuicem diligatis: quia dilectionis debitum: ita semel redditur: ut tamen semper maneat sub debito precepti Iohannes 15. Hoc est preceptum meum ut diligatis inuicem.

Deinde cum dicit. (Qui enim diligit etc.) Assignat causas eius quod dixerat a debito dilectionis nos nunquam absolui: quia scilicet in dilectione tota legis impletio consistit. Unde circa hoc tria facit. Primo proponit quod intendit. Secundo manifestat propositum ibi. (Nam non adulterabis etc.) Tertio infert conclusionem in rebus ibi. (Plenitudo ergo legis etc.) Dicit ergo primo. Ideo dicitur est quod non intendamus nos expedire a debito dilectionis sine ab alijs debitis. Qui enim diligit proximum legem impleuit. i. tota legis impletio ex proximi dilectione dependet. Et hoc non videtur enim. i. Th. 1. De finis precepti charitatis est. Unum quodque enim perficit cum ad finem peruenit: et ideo tota legis impletio in charitate consistit. Sed charitas duos habet actus. scilicet dilectionem dei et dilectionem proximi. Unde dominus dicit. Mat. 22. Quia tota lex et propheta dependet in duobus mandatis charitatis: quorum unum est de dilectione dei: aliud de dilectione proximi. Non ergo videtur quod quod proximum diligit impleat totam legem. Sed dicendum est quod illa dilectio proximi ad charitatem pertinet et legem implet qua proximus diligit per deum: et ita in dilectione proximi includitur dilectio dei sicut causa in effectu. Dicit enim. i. Jo. 3. Et hoc mandatum habemus a deo: ut qui diligit deum diligit et fratrem suum. Et e converso dilectio proximi includitur in dilectione dei sicut effectus in causa. Unde ibidem dicitur. Si quis dixerit quoniam diligo deum et fratrem suum odit mendacem est. Et inde est quod in sacra scriptura quicquid fit mentio solum de dilectione dei quasi sufficiat ad salutem: secundum illud Deut. 10. Et nunc israel quod dominus deus tuus petit a te: nisi ut timeas dominum et ambules in visceribus eius et diligas eum. Quandoque autem fit mentio solum de dilectione proximi. Iohannes 15. Hoc vobis mando ut diligatis inuicem.

Deinde cum dicit. (Nam non adulterabis etc.) Probat propositum. Primo quidem per inductionem. Secundo vero per medium similitudinis: ibi. (Dilectio proximi etc.) Circa primum more inductionis enumerat quedam precepta que dilectionem

proximi implent: et quia precepta tria sunt tabule immediati ordinantur ad dilectionem dei non facit mentionem hic de eis quibus et ipsa impleantur in dilectione proximi. putat includit dilectionem dei. Enumerat autem mandata secundum tabule: permittit tamen preceptum affirmatiuum tamen quod est de honore parentum in quo est intelligitur: ut omnibus reddamus que debemus. Enumerat autem precepta negativa per que alijs prohibetur malum proximis inferre. Et hoc duplici ratione. Primo quidem quia precepta negativa sunt magis vniuersalia: et quantum ad tempus et quantum ad personas. Quantum ad tempora quidem: quia precepta negativa obligant semper et ad semper. Nullo. n. tempore est furandum et adulterandum. Precepta autem affirmatiua obligant quidem semper: sed non ad semper: sed pro loco et tempore: non enim tenetur homo: ut omni tempore honoret parentes: sed pro loco et tempore. Quantum ad personas autem: quia nulli hominum est nocendum: non autem sufficientes sumus: ut vnus homo possit omnibus hominibus frui. Secundo quia magis manifestum est quod per dilectionem proximi implentur precepta negativa quam affirmatiua. Qui. n. diligit aliquem magis abstinere a nocimento illius quam ei beneficia impendat a quo quicquid homo impeditur per impotentiam. Tripliciter autem alijs nocentur proximo inferre potest. Uno modo facto. alio modo verbo. tertio desiderio. Facto quidem tripliciter. Uno modo quantum ad personam ipsius proximi. Et hoc prohibetur cum dicitur. Non occides. In quo est intelligitur prohiberi omnis iniuria in personam proximi illata. i. Job. 3. Omnis homicida non habet vitam eternam in seipso. Secundo quantum ad personam coniunctam: scilicet uxorem: et hoc prohibetur cum dicitur. Non adulterabis. In quo est intelligitur prohiberi fornicatio: et omnis illicitus usus genitalium membrorum. Debet. vltimo. Fornicatores et adulteros iudicabit deus. Tertio quantum ad res exteriores: quod prohibetur cum dicitur. Non furaberis. In quo est intelligitur prohiberi omnis iniusta subtractio rei aliene: siue per vim: siue per dolum. Zach. 5. Omnis fur sicut ibi scriptum est iudicabitur. Nocentur autem quod quod proximo infertur verbo prohibetur cum dicitur. Non falsum testimonium dices. Quod non solum prohibetur in iudicio: sed et extra iudicium: siue per modum detractio: siue per modum contumelie. puer. 19. Testis falsus non erit impunitus et mendacia loquitur non effugiet. Nocentur autem quod quod infertur primo solo desiderio prohibetur cum dicitur. Non concupisces rem proximi tui. Ubi est intelligitur prohiberi concupiscentia uxoris. supra. 7. Nam concupiscentiam nesciebam: scilicet esse peccatum: nisi lex diceret. Non concupisces. Ponunt autem hec mandata. Exo. 20. Enumeratis autem pluribus preceptis colligit omnia alia in communi dicens. Et si quod est aliud mandatum affirmatiuum vel negatiuum ad proximum pertinens per modum supra dictum instaurat: id est perficit et implet in hoc verbo. Diliges proximum tuum: sicut teipsum. Quod quidem ponitur Leuit. 19. Ubi nos habemus. Diliges amicum tuum: sicut teipsum. Quod autem dicit proximum tuum: referendum est ad omnes homines et et ad sanctos angelos: ut Augustinus probat in primo doctrina christiana. Nomine. n. proximi intelligitur quicquid facit alicui misericordiam. secundum illud Luc. 10. Quis tibi visum proximus fuisse qui incidit in latrones: Et ille dixit qui fecit misericordiam etc. Et quia proximus est primo proximus: consequens est quod et ille qui ab aliquo misericordiam recipit proximus ei dicatur. Sancti autem angeli nobis misericordiam impendant: et nos omnibus hominibus misericordiam debemus impedire: et ab eis cum necesse fuerit recipere. Unde patet quod et sancti angeli: et omnes homines proximi nobis dicuntur: quia beatitudinem ad quam nos tendimus: vel iam habent: vel ad eam nobiscum tendunt. Ex quo patet quod demones non sunt sed habent rationem: proximi nobis: nec sub hoc precepto eorum dilectio nobis iniungitur: quia sunt totaliter a societate dei exclusi: et non sunt computandi in numero proximorum: sed in numero hostium. Quod autem dicit. Sicut

teipm nō est referendū ad eq̄litate dilectionis: vt. s. aliqs teneat diligere pximū equaliter sibi: hoc enim esset extra ordinē charitatis: quo quilibet plus tenetur suā q̄ alioꝝ salutē curare. *Can. z. Ordinauit in me charitatē. Sed est referendū ad similitudinē dilectiōis: vt. s. similiter diligamus pximū sicut nosipfos. Et hoc tripliciter: Primo qdē q̄tum ad finē dilectiōis: vt scz nos ⁊ pximū diligam⁹ pp̄ deū. Scdo q̄tus ad formā dilectiōis: vt. s. sicut aliqs seipz diligit quasi sibi volēs bonū: ita aliqs pximū diligit. Qui aut diligit pximū ad hoc solū: vt ei⁹ vtilitate vel delectatiōe potiat: nō vult bonū pximo: s; ex pximo vult sibi bonū. Quo quidē modo homo amare dicit res irrationales: puta vinū vel aquā: vt scilicet eis vtatur. Tertio q̄tus ad effectū dilectiōis: vt scz aliquis necessitati pximi subueniat sicut sibi: ⁊ q̄ nihil illicitum propter amozes pximi cōmittat: sicut nec propter suum amozem.*

C Deinde cū dicit. (Dilectio pximi ⁊c.) Manifestat p̄positū medio sillogismi p̄ hūc modū. Qui diligit pximū nullū malū opat̄ ad ipsum. Sed ad hoc tēdit oē legis p̄ceptū vt abstineat a malo. Qui ḡ diligit pximū legē impleuit: q̄ aut dilectio pximi malū nō operet̄ habet̄ p̄me cor. i. z. Charitas nō agit p̄perā ⁊c. Et si qdē accipiat̄ hic malū non solū trāgressiōis: s; et̄ omisiōis: poterit hoc referri nō solū ad p̄cepta negatiua: s; et̄ ad affirmatiua. Inquātum vō dilectio pximi icludit dilectionē dei itelligit̄ q̄ dilectio pximi excludit malū: nō solū qdē ē pximū: sed et̄ qdē est deū. Et sic includent̄ et̄ p̄cepta tabule prime. Ultimo at̄ infert̄ clusionem principaliter intentā dicens. Plenitudo ergo legis est dilectio. i. p̄ dilectionem lex implet̄ ⁊ p̄ficiatur. *Ecc. z. 4. In plenitudine sanctorum detentio mea. Col. 3. Charitatem habete quod est vinculum perfectiōis.*

Lectio.

vita. *Can. 5. Ego dormio ⁊ cor meū vigilat: s; intelligit̄ de somno culpe fm̄ illō Ephe. 5. Exurge q̄ dormis ⁊ exurge a mortuis ⁊c. Vel et̄ negligentie fm̄ illud puer. 6. Usc̄quo piger dormis. Tps ḡ est surgendi a culpa p̄ penitentiā. ps. Surgite postq̄ sederitis ⁊c. A somno vō negligentie p̄ sollicitudinē bene opandi Esa. zi. Surgite p̄ncipes accipite clipeū. Ecc. 3z. Hora surgēdi nō te trices.*

C Deinde cū dicit. (Nūc enim ⁊c.) Assignat rōnē eius qd̄ dixerat dicēs. Nūc. n. ppior ē nra salus q̄ cū credidim⁹. Nō qdem fm̄ intentionē apli itelligit̄ de salute vite eterne: de qua d̄ Esa. 5i. Salus aut̄ mea in sempiternum erit. Ad hāc aut̄ salutem hō ordinat̄ p̄mo qdēz p̄ fidē. *Marci. vltimo. Qui crediderit ⁊ baptizat⁹ fuerit saluus erit. S; semp magis ac magis hō accedit ad eā p̄ bona opa ⁊ charitatis augmentū. Unde d̄ Jac. 4. Appropinquate deo et̄ appropinquet̄ vobis. Hoc est ḡ qd̄ aplus dicit. Jō hora est iā nos de somno surgere. Nūc. n. qn̄ scz p̄ opa bona: ⁊ p̄ charitatis augmentū p̄fecimus ppior. i. p̄pingoz est. s. nō bis nra salus: scz vite eterne: de qua d̄ Esa. 5i. Salus aut̄ mea in sempiternum erit. Cū aut̄ credidimus: id est q̄ cū a principio fidē accepimus. Et pōt̄ hic intelligi duplex p̄pinq̄uitas. Una qdem fm̄ tempus: qz sancti viri in operibus iusticie proficientes magis appropinquant ad terminū vite huius in quo mercedē accipiunt. Alia vero est p̄pinq̄uitas dispositiōis: vel preparationis: qz per augmentum charitatis ⁊ operationē iusticie homo preparatur ad illā salutē. *Matth. 25. Que parate erant intrauerūt cū eo ad nuptias. Sed fm̄ q̄ ecclesia hec verba aduentus tempore legit̄: vident̄ hec verba esse referenda ad salutē: quā xps fecit in suo primo aduentu: vt intelligamus apostolū loquentē quasi ex persona omniū fidelīū: qui fuerūt a principio mundi. Appropinquate. n. iam tempore incarnationis xpi quo vaticinia p̄phetaz crebrescebant: qd̄ tempus representat ecclesia. poterit dici. Nunc ppior est nostra salus. s. xps q̄ cū credidim⁹: id est cū homines a principio credere ceperunt xpi aduentū futurū. Esa. 56. Juxta est salus mea: vt veniat: ⁊ iusticia mea vt reueletur. Posset etiā assumi ad tempus misericordie quo quis incipit velle a p̄teritis peccatis discedere. *Tūc. n. magis appropinquet̄ sue salutē q̄ a principio dū haberet̄ fides in formē. Jac. 4. Resistite diabolo ⁊ fugiet a vobis. appropinquate deo ⁊c.***

Hoc scientes tempus: qz hora ē iā nos de somno surgere. Nunc enim ppior est nostra salus q̄ cū credidim⁹. Nox precessit: dies autēz appropinquant. Abijciamus ergo opera tenebrarū ⁊ induamur arma lucis: sic vt in die honeste ambulemus. Non in comestationibus ⁊ ebrietatib⁹. Nō in cubilib⁹ ⁊ impudicitijs. Nō in cōtētionē ⁊ emulationē: sed induimini dñm iesum xpm: ⁊ carnis curā ne feceritis in desiderijs.

C Postq̄ aplus ondit̄ quō homo dz se deo exhibere piuz. (Lōueniēter eius donis vtēdo). Et pximo iuste ei debita reddēdo. hic ondit̄ quō in seipso debeat honestatez cōseruare. Et circa hoc duo facit. Primo pponit tēporis cōgruitatē. Scdo exhortat̄ ad honestatē opez̄ ibi. (Abijciamus ḡ ⁊c.) Circa primū tria facit. Primo ponit tēporis cōgruitatē. Scdo assignat rōnez̄ ibi. (Nūc. n. ppior ⁊c.) Tertio adhibet similitudinē ibi. (Nox p̄cessit ⁊c.) Dicit ḡ pximo. Dictū ē q̄ debetis obseruare: ⁊ hoc nō solū p̄ ea q̄ dicta sunt: s; etiā sciētes hoc tps. i. p̄ hoc q̄ debetis cōsiderare huius tps aditionez̄: qz vt d̄ *Ecc. 8. Omni negotio tēpus est ⁊ oportunitas Jere. 8. Niluus in celo cognouit tēpus suū: turtur ⁊ yrundo ⁊ ciconia custodierunt tps aduentus sui: populus aut̄ meus ⁊c. Ad qd̄ aut̄ cōgruū sit hoc tps ondit̄ subdēs. Quia hora est iā nos de somno surgere. Nō qdem intelligendū est nō de somno nature: qd̄ qn̄q; dicit̄ mors: fm̄ illud. i. thes. 4. Nolumus vos ignorare de dormiētibus: Qn̄q; aut̄ est quies animalīū virtutū fm̄ illud. *Jo. ii. Si dormit saluus erit. Nec et̄ intelligendū ē de somno gratie: qd̄ qn̄q; d̄ quies eterne glorie. fm̄ illud ps. In pace in idipsum ⁊c. Qn̄q; aut̄ est quies p̄tēplatiōis et̄ i hac**

C Deinde cū dicit. (Nox precessit: dies autēz appropinquant ⁊c.) ponit ad p̄positū similitudinez̄. Quod qdēz fm̄ intentionē apostoli: sic videt̄ esse intelligendū: vt totū tēpus vite presentis nocti cōparet̄ propter ignorantie tenebras. Et de hac nocte dicit̄ *Esa. 26. Anima mea desiderauit te i nocte. Diei aut̄ comparat̄ status future beatitudinis propter claritatē qua sancti illustrant̄. Esa. 60. Non erit tibi amplius sol ad lucendū p̄ diem nec splendor lune illuminabit te: sed erit tibi dominus in lucez̄ sempiternā. Ad quē diem refer̄ qd̄ dicit̄ in ps. Dec dies quā fecit dominus exultemus ⁊ letemur in ea. Alio modo potest itelligi q̄ status culpe nocti compef̄ p̄pter tenebras culpe d̄ quibus dicit̄ in ps. Nescierūt neq; intellexerunt in tenebris ambulāt. Et de hac nocte dicit̄ *sap. 17. Solus aut̄ illis supposita erat grauis nox imago tenebrarū que sup̄turalis erat illis. Dies aut̄ dicit̄ status gratie pp̄ lumē spiritalis intelligentie: qd̄ iusti habēt: sed ipys deest. ps. Lux orta est iusto. Sap. 5. Sol intelligentie nō est ortus nobis. Tertio modo potest intelligi q̄ compef̄ nocti tps p̄cedens xpi incarnationē: qz nondū erat manifestata: sed sub quadā caligine. z. *Pe. i. Habetis propheticū sermonē cui benefacitis attendentes quasi lucerne lucenti in caliginoso loco. Et de hac nocte dicitur Esa. zi. Custos quid de nocte. Unde sicut in nocte apparent ymbre: ita etiam illo***

tempore eminebat legalia que sunt ymbra futuroꝝ: vt dicitur. Col. 2. Tempus autē ab incarnatione xpi comparatū diei pp̄ritias spūalis solis i mūdo de quo dicit. Mal. vltimo. Vobis timentib⁹ nomē meū oriet sol iusticie. Un̄ r ipse dñs dicit. Jo. 9. Ne oportet opari opa eius qui misit me donec dies est. Et postea subdit. Quādiu in mūdo lux sum mūdi. Quod ergo dicit. Nox p̄cessit indifferēter accipi pōt p̄ qualibet p̄dictaz noctiū. Jā. n. p̄cesserat eos: quibus scribebat r magna ps̄ t̄pis huius vite: r qd̄ verius ē p̄cesserat nox culpe: p̄cesserat et̄ t̄ps legis qd̄ fuit añ xps̄. Qd̄ autē subdit. Dies autē appropinquabit. videt̄ fm̄ intentionē apli referendū esse ad diē future glorie: q̄ lz̄ nondū aduenisset fidelibus xpi q̄b⁹ scribebat: tñ i p̄p̄nquo erat eis fm̄ p̄dicta. Posset et̄ intelligi tempus gr̄e xpi: qd̄ r si iā aduenerit. fm̄ tēpōꝝ cursum: appropinquare tñ nobis d̄r p̄ fidē r deuotionē sicut r Phil. 4. d̄r. Dñs p̄p̄e ē. Et in ps̄. Prope ē dñs oibus inuocantibus eū. Pōt et̄ hoc congruere his q̄ d̄ peccatū penitere icipiūt: quib⁹ dies gr̄e appropināt. ¶ Deinde cū dicit. (Abyciamus rē). claudit exhortationē de honestate vite. Et primo ponit exhortationē. Secūdo exponit eā ibi. (Nō in comestationibus rē). Circa honestatē vite tria tāgit. Primo qd̄m remotionē vitioꝝ concludens ex p̄missis: si nox p̄cessit: vt dictū est: abyciam⁹ ergo opa tenebrarū: qz vt d̄r ecc. 8. Omni negotio t̄ps est et opportunitas. Unde recedente nocte cessare debent opa noctis. Dicit autē opa tenebrarū opera peccatoꝝ. Primo quidē quia in seipsis priuata sunt lumine rationis quo illustrari debent humana opa. Ecc. 2. Sapiētis oculi in capite eius: stultus in tenebris ambulat. Secūdo qz i tenebris agunt. Job. 24. Oculi adulteri obseruat caliginē. Tertio quia per ea homo ad tenebras ducit̄ s̄z illud Math. 22. Mittite eū in tenebras exteriores. Secūdo inducit ad assumendas virtutes. Quasi dicat. Ex quo dies appropinquauit assumentes ea que congruunt diei induamur arma lucis. id est virtutes que r arma dicunt̄: inquantū nos muniunt. Eph. vltimo. Induite vos armaturā dei: vt possitis stare aduersus insidias diaboli. Et dicunt̄ lucis arma: tum qz ex lumine rationis decorant̄ r p̄ficiunt̄. Unde d̄r prouer. 4. Justoꝝ semita quasi lux splendēs procedit: tuz quia lucis examen requirunt. Jo. 3. Qui facit veritatē venit ad lucē: tum quia p̄ opera virtutum aly illuminatur. Math. 5. Sic luceat lux vestra corā hominibus rē. Tertio exhortat ad vsum virtutum r profectuz cū dicit. Sic vt in die honeste ambulemus. Nec enim duo vident̄ diei congruere. Primo quidē honestas. Nā in die vnusquisqz se studet componere: vt corā aly honestus appareat. In nocte autē nō sic. Unde dicitur. 2. thessal. 5. Qui dormiunt nocte dormiunt: r qui ebrii sunt nocte ebrii sunt: nos autē qui diei sumus sobrii sumus. Unde prime corinth. 14. dicitur. Omnia honeste: r fm̄ ordinē fiant in vobis. Secūdo homo in die ambulat non in nocte. Unde dicit̄ Jo. 11. Qui ambulat in nocte offendit. Et ideo quia dies ē oportet qz ambulemus. i. de bono in melius p̄cedamus. Un̄ dicitur Jo. 12. Ambulate dum lucē habetis.

¶ Deinde cū dicit. (Nō in comestationibus rē). Exponit qd̄ dixerat. Et primo exponit quō sunt abycianda opa tenebrarū que sunt opa peccatoꝝ: de quibus quedam annumerat. Primo ponens ea que pertinent ad corruptionez cupiscibilis: cuius corruptio ē intempantia: que est circa delectationes tactus: r circa cibos cū dicit. (Nō i comestatiōibus). Dicunt̄ comestationes sup̄flue r nimis accurate comestatiōes. puer. 23. Noli esse in iuuuys peccatoꝝ: nec in comestationibus eoz qui carnes ad vescendū conserūt. Quod quidē potest esse peccatū mortale ex hoc qz fm̄ legē p̄ hac culpa aliq̄s damnat̄ ad mortē. Dicit̄. n. de

filio proteruo Deut. 21. Comestationibus vacat r luxurie atqz iuuuys lapidibus eū obruet rē. Dicit̄ autē aliq̄s vacare comestationibus atqz iuuuys: nō quidē si comedat magnifice fm̄ statū sue dignitatis: sicut dicit̄ Dester. 2. Qd̄ asuerus iussit p̄parari iuuuū magnificū pp̄ iunctionē Dester. iuxta magnificentiā principalem: sed qñ aliq̄s hoc facit p̄ter decentiā sui status: r precipue si ad hoc p̄ncipalis ei⁹ cura existat: sicut illi d̄ quibus d̄r infra vltimo. Vniūsmo di xpo dño nō seruiunt: sed suo ventri. Et phil. 3. Quorum deus venter est. ¶ Secūdo excludit intemperatiā circa potū cū subdit. Et ebrietatibus. Que p̄tinēt ad sup̄fluitatez pot⁹ extra mēsuraz rationis hominē ponētis. Ecc. 31. Un̄ in iocūditate creatū est nō in ebrietate. Et est considerandū qz ebrietatē ex suo genere ē peccatū mortale: cū scz homo ex p̄posito inebriat̄: qz v̄ p̄ferre delectationē vni integritati rōnis. Unde dicit̄ Ysa. 5. Ue qui potentes estis ad bibendū vinū r viri fortes ad miscēdum ebrietatē. Si vero aliquis inebriet̄ p̄ter intentionē nō ex p̄posito: puta qz ignorat virtutē vini: vel qz nō estimat se tāto potu inebriandū nō est peccatū mortale: qz nō p̄ se inebriat̄ sed p̄ accidēs: id est p̄ter intētionē qd̄ qd̄ nō pōt p̄tingere in his q̄ frequēter inebriant̄. Et iō dicit̄ Aug. in f̄mone d̄ purgatorio qz ebrietatē ē peccatū mortale si assidua fuerit. Unde signat̄ hic apostolus in plurali numero dicit. Nō in comestatiōibus r ebrietatibus. ¶ Tertio ponit intemperatiā circa corporalē quietē cū dicit. Nō in cubilibus. i. nō in sup̄flua dormitatiōe quā p̄uenienter post comestationē r ebrietatē prohibet: qz sequit̄ ex illis: r pōt esse in B peccatū mortale: qñ pp̄ quietē corporalē r formū omittit q̄ facere d̄bet: r inclināt ad aliqua mala faciēda. Mich. 2. Ue qui cogitatis inutile r operamini malū i cubilib⁹ vestris: Pōt etiam qd̄ dicit̄ nō in cubilibus referri ad apparatū luxurie. Unde d̄r ex p̄sona meretricis. puer. 7. Asp̄s cubile meū mirra rē. Hen. 4. Ascēdisti cubile patris tui. ¶ Et iō p̄ueniēt̄ quarto excludit intemperantiaz circa venerea cum subdit. Et impudicitus. i. quibuscuqz venereis actibus qui dicunt̄ impudici: qz nō cauēt id quod est maxime pudore vel cōfusione dignum: tum quia oēs delectatiōes tactus gule r luxurie sunt cōes nobis r brutis. Unde qui eis inordinate isistit brutalis effici. ps̄. Nolite fieri sicut equus r mulus in quibus nō est intellect⁹ rē. Tum etiam quia specialiter in actibus venereis ratio hominis totaliter absorbetur a delectatiōe: vt nō possit homo tūc aliquid intelligere: sicut Aristoteles dicit in libro ethicoꝝ. Unde r Dsee. 4. dicitur. Fornicatio r ebrietatē r vinū auferūt cor. Apoc. 9. Nō egerūt penitentiā sup̄ inuidicia r fornicatiōe r impudicitia quam gesserūt.

¶ Deinde excludit ea que p̄tinēt ad corruptionē irascibilis cū dicit. (Nō in p̄tēione). Que quidē vt ambrosi⁹ dicit est impugnatō veritatis cum p̄fidentia clamoris. Postest autē itelligi qz p̄ hoc p̄hibet̄ omnis rixa nō solū vborū sed r factoz: que vt plurimū a v̄bis icipit. puer. 20. Honor est homini qui separat se a p̄tētiōibus. Solet autē p̄tētiō ex inuidia generari. Et ideo subdit. Et emulatione. Un̄ Ja. 3. dicit̄. Ubi zelus r p̄tētiō ibi incōstātia r omne op⁹ prauū.

¶ Secūdo exponit quō debeamus induere arma lucis dicēs. Sed induimini dñm iesum xpm. In quo. s. abūdātissimē fuerūt omnes virtutes. fm̄ illud Ysa. 4. Apprehēdet septem mulieres virum vnum. Induimus autem iesum xpm. Primo quidē p̄ sacramēti susceptionem Gal. 3. Qui cūqz i xpo baptizati estis xpm induistis. Secūdo p̄ imitationē. Eph. 4. Expoliātes vos veterē hoīem cūz actibus suis iduētes nouū rē. Et Eph. 4. Induite nouū hoīem q̄ s̄z deū creat⁹ ē in iusticia rē. Dicit̄ autē induere xps̄ qz xps̄ imitat̄: qz sicut homo p̄tinet̄ vestimento r sub eius colore

videtur: ita in eo qui xpm imitat opera xpi apparet. Per hoc ergo induimur arma lucis: quoniam induimus xps. Tertio exponit quod dixerat. Sicut in die honeste ambulemus: per hoc quod subdit. Et carnis curam ne feceritis in desiderijs. In hoc enim pulchritudo honestatis consistit: ut homo spiritum preferat carni. supra. 8. Debitorum sumus non carni ut secundum carnem vivamus. Sed notandum quod non dicit simpliciter carnis curam ne feceritis: quoniam quilibet tenetur: ut carnis curam gerat ad sustentandam naturam. secundum illud eph. 2. Nemo unquam carnem suam odio habuit: sed nutrit et fouet etc. Sed addit in desiderijs: ut scilicet inordinata carnis desideria. id est concupiscentias non sequamur. Unde dicitur Gal. 5. Spiritu ambulate et desideria carnis non perficietis.

CAPI. XIII.

Infirmum autem in fide assumite non in discepcionibus cogitationum. Alius enim credit se manducare omnia. Qui autem infirmus est olus manducet.

Is qui manducat non manducate non spernat: et qui non manducat: manducantem non iudicet. Deus enim illum assumpsit. Tu quod es quod iudicis alienum seruus: domino suo stat aut cadit. Stabit autem. potes est. n. deus statueret illum. Nam alius iudicat dies inter diem: alius autem iudicat omnem diem. Unusquisque in suo sensu abundet. Qui sapit diem: domino sapit: et qui manducat domino manducat. Gratias enim agit deo. Et qui non manducat: domino non manducat: et gratias agit deo. Nemo enim nostrum sibi vivit: et nemo sibi moritur. Siue enim vivimus: domino vivimus: siue morimur: domino morimur. Siue ergo vivimus siue morimur domini sumus. In hoc. n. xps mortuus est et resurrexit: ut vivorum et mortuorum dominus esset. Tu autem quid iudicis fratres tuos: aut tu quare spernis fratrem tuum? Quis enim stabimus ante tribunal christi. Scriptum est enim vobis ego dicit dominus: quoniam mihi flectet omne genu. et omnis lingua confitebitur deo. Itaque unusquisque nostrum pro serationem reddet deo. Non ergo amplius invicem iudicemus.

Postquam apostolus ostendit quomodo aliquis debeat perfectus fieri. h. ostendit quomodo perfecti debeant se habere ad imperfectos. Et primo ostendit quod non debent eos scandalizare vel iudicare. Secundo ostendit quomodo debent eos sustentare. 15. cap. ibi. (Debemus autem nos firmiores etc.) Circa primum duo facit. Primo prohibet inordinata iudicia. Secundo prohibet infirmorum scandala ibi. (Sed hoc iudicare magis etc.) Circa primum tria facit. Primo proponit ammonitionem. Secundo exponit eam ibi. (Alius enim etc.) Tertio rationem assignat ibi. (Deus enim etc.) Circa primum considerandum est quod in primitiva ecclesia aliqui ex iudeis conversi ad christum credebant legalia cum evangelio esse servanda: ut patet act. 15. Et hoc apostolus vocat infirmos in fide christi quasi nondum perfecte credentes quod fides christi sufficiat ad salutem: perfectos autem vel firmos in fide vocat eos quod fide christi sine legalibus credebant esse servanda. De vtriusque tamen erant aliqui inter fideles christi. Alloquitur ergo apostolus perfectos in fide dicens. Dixi quod debetis induere iesum christum. Assumite autem. i. affectu charitatis vobis coniungite ad supportandum infirmum in fide sicut

expositum est. de quo potest intelligi illud sap. 9. infirmus homo et exigui temporis et minor ad intellectum iudicij et legum. infra. 15. Suscipite invicem sicut et christus suscepit vos. Ec. 29. Propter mandatum assume pauperem. Et hoc non in discepcionibus cogitationum. id est non disceptando pro hoc quod unus est alium cogitat: dum scilicet illi qui legalia servabant iudicabant tanquam transgressores eos qui non servabant. Et illi qui non servabant tendebant tanquam errantes et ignorantes qui servabant supra. 2. Cogitationum invicem accusantium aut defendentium etc. Deinde cum dicit. (Alius enim etc.) Exponit quod dixerat. Et primo ostendit qui sunt infirmi in fide. Secundo ostendit quomodo sint discepcionibus cogitationum vitade. ibi. (Is qui manducat etc.) Circa primum considerandum est quod inter ceteras legales observantias una erat discretio ciborum pro aliquos cibos in lege prohibitos: ut patet leuit. 11. et hac quidem observantia quotidie erat vitandum vel non vitandum. Et ideo de hoc mentionem fecit specialiter apostolus dicens. Alius enim qui. s. est perfectus in fide credit se posse licite manducare eo quod non reputat se astrictus ad legales observantias. Mat. 15. Quod intrat in os non coinquinat hominem. i. thi. 4. Omnis creatura dei bona et nihil reijciendum etc. In veteri autem lege prohibebantur aliqui cibi: non quia naturaliter essent immundi. Sicut enim in vobis hoc nomen stultus significat aliquod malum quibus hoc nomen sit bonum. Ita in rebus quoddam animal bonum est secundum naturam: sed significatione est malum sicut porcus qui significat immunditiam. Et ideo prohibitus est antiquis usus illarum carniarum: ut significaret in eorum vitiatione vitatio immunditie. Tota enim veteris populi vita figurata erat: ut Aug. dicit in libro de fastiis. Veniente autem christo qui est vitas cessaverunt figure. Subdit autem quantum ad infirmum. (Qui autem infirmus est olus manducet). Quasi dicat. Illis cibis vitatis quibus non occurrit aliquod immundum in lege prohibendum. In singulis enim generibus animalium puta terrestribus volatilibus et aquaticis quedam genera erant excessiva: et quedam prohibita: sed in herbis et arboribus nihil erat prohibitu: ut patet leuit. 11. et huius potest esse ratio duplex. Una est quia terre nascentia fuerunt a principio excessiva homini ad edendum secundum illud gen. 1. Ecce dedi vobis omnem herbam afferentem semen super terram et universa ligna que habent in semetipsis sementem generis sui: ut sint vobis in escam. Sed post diluivium primo legitur concessus carniarum usus. Unde dicitur Gen. 9. Quasi olera virentia tradidi vobis omnia: scilicet animalium genera. Alia ratio est: quia prima prohibitionem de abstinentia a quibusdam terre nascentibus homo in paradiso transgressus fuerat: ut patet gen. 3. et pro hoc non erat ei similis prohibitio iteranda. Sed cum legalia cessaverunt in christi passione videtur quod inconuenienter apostolus infirmis in fide permittat quod a cibis prohibitis in lege abstineant: quod nunc in christianis non sustinetur ab ecclesia. Sed distinguendum est triplex tempus. secundum Aug. quantum ad legalia. Primum est tempus ante passionem christi in quo legalia suum robur obtinebant quasi adhuc viventia. Secundum autem tempus est post passionem christi ante divulgationem evangelij. In quo quidem tempore legalia mortua erant: quia nullus ad ea tenebatur: nec observata aliquid proferebant aliqui nondum tamen erat mortifera: quia sine peccato poterant indei ad christum conversi legalia observare: et pro hoc tempore loquitur hic apostolus. Tertium autem tempus est post divulgationem evangelij in quo legalia non solum sunt mortua: sed mortifera: ut quisquis ea servet peccet mortaliter. Exponit autem et aliter in glosa: ut dicat infirmus qui est ad lapsum vitiorum carnalium pronus: et huic consulendum est quod comedat olus. i. tenues et aridos cibos qui non sunt fomentum vitiorum: et abstineat ab illis quibus excitatur libido. Sed alius qui est fortior credit se absque periculo omnia manducare. Et hec omnia apparet. Mat. 9. inter discipulos christi qui non ieiunabant tanquam postea